

ВИЩА РАДА ПРАВОСУДДЯ

УЗАГАЛЬНЕННЯ

**практики розгляду
Вищою радою правосуддя
подань про надання згоди на затримання,
утримання під вартою чи арештом суддів
у 2016–2021 роках**

Київ – 2022

ЗМІСТ

Вступ.....	3
I. Правові засади розгляду Вищою радою правосуддя подань про надання згоди на затримання суддів, утримання під вартою чи арештом.....	9
II. Загальний огляд подань про надання згоди на затримання суддів, утримання під вартою чи арештом, які надходять до Вищої ради правосуддя.....	15
III. Загальний огляд рішень, прийнятих Вищою радою правосуддя за результатами розгляду подань про надання згоди на затримання суддів, утримання під вартою чи арештом	22
IV. Огляд рішень, прийнятих судами за результатами розгляду клопотань про обрання запобіжних заходів стосовно суддів.....	29
V. Аналіз судової практики за результатами оскарження рішень Вищої ради правосуддя щодо розгляду подань про надання згоди на затримання суддів, утримання під вартою чи арештом.....	33
Висновки.....	36

Вступ

Незалежність та неупередженість суддів є обов'язковими передумовами здійснення правосуддя. Незалежність суддів має бути закріплена законодавчо, функціонально та фінансово. Незалежність суддів гарантується відносно інших гілок державної влади, для осіб, які звертаються до правосуддя, для інших суддів і для суспільства загалом та встановлюється національним законодавством на найвищому рівні. Держава й кожен суддя несуть відповідальність за забезпечення та захист незалежності суддів. Незалежність суддів гарантується щодо діяльності суддів, зокрема стосовно їхнього добору, призначення на посаду до настання пенсійного віку, просування по службі, незмінюваності, професійної підготовки, суддівської недоторканності, дисципліни, оплати праці та фінансування судових органів. Судді несуть кримінальну відповідальність згідно із загальним законодавством за скоєні злочини, які не пов'язані з виконанням професійних обов'язків. Судді не несуть кримінальну відповідальність за ненавмисні помилки при виконанні своїх професійних обов'язків.¹

Щодо кримінальної відповідальності Консультативна рада європейських суддів (далі – КРЕС) вважає, що: і) судді повинні притягатися до кримінальної відповідальності на загальних підставах за злочини, вчинені поза межами виконання обов'язків судді; ii) судді не повинні нести кримінальну відповідальність у разі ненавмисних помилок під час здійснення ними своїх обов'язків.²

Наведені положення кореспондуються з нормами національного законодавства України, відповідно до яких судді притягуються до кримінальної відповідальності на загальних підставах за суспільно небезпечні винні діяння, які за будь-яких обставин кваліфікуються як кримінальні правопорушення. Водночас судді є особами, щодо яких здійснюється особливий порядок притягнення до кримінальної відповідальності, затримання і обрання запобіжних заходів.

Усі дії суду повинні відповідати принципам професійної етики, встановленим дисциплінарним правилам і, в межах умов, які зберігають судову незалежність і неупередженість, — кримінальному законодавству. Забезпечення принципів професійної етики має бути відокремленим від системи дисциплінарної відповідальності. Враховуючи важливість етики та добропорядності для довіри суспільства судовій владі, судді повинні поводитися бездоганно і під час виконання своїх функцій, і в їхньому особистому житті та бути відповідальними за свою поведінку, якщо вона виходить за межі загальноприйнятих норм. Іноді поведінка окремих суддів

¹Велика хартія суддів (Основоположні принципи) (п.п. 2, 3, 4, 20). URL: http://www.vru.gov.ua/content/file/Opinion_1-18.pdf

²Висновок № 3 (2002) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи про принципи та правила, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема питання етики, несумісної поведінки та неупередженості (п. 75). URL: http://www.vru.gov.ua/content/file/Opinion_1-18.pdf

настільки відхиляється від норм, що не піддається простому поясненню. На думку суспільства, яке наділяє суддів такими великими повноваженнями і довірою, у цих випадках стосовно суддів мають бути прийняті певні стримуючі заходи, навіть до звільнення у випадках негідної поведінки, яку не можна виправдати. Особливо це стосується корупційних дій суддів, які суттєво підривають суспільну довіру до судової неупередженості та незалежності. В інших випадках негідної поведінки суддя притягується до кримінальної, цивільної або дисциплінарної відповідальності відповідно до природи проступку. Стосовно цивільної, кримінальної та дисциплінарної відповідальності (те, що називається «каральною відповідальністю») КРЄС підкреслює, що основним засобом виправлення судових помилок, за винятком недобросовісності судді, повинно бути апеляційне оскарження. Крім того, щоб захистити судову незалежність від неналежного тиску, велика увага повинна приділятися врегулюванню питань притягнення суддів до кримінальної, цивільної та дисциплінарної відповідальності. Завдання тлумачення закону, оцінки доказів і фактів, які робить суддя, щоб розглянути справу, не повинні бути підставою для цивільної або дисциплінарної відповідальності судді, крім випадків злочинного, умисного порушення зобов'язань або, можливо, грубої небалості. Крім того, якщо держава повинна була виплатити компенсацію стороні через помилку у відправленні правосуддя, саме у держави, а не сторони у справі повинно бути право притягнути суддю до цивільної відповідальності шляхом подання судового позову.³

Як зазначено у Рішенні Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про Рахункову палату Верховної Ради України» (справа про Рахункову палату) від 23 грудня 1997 року № 7-зп/1997⁴, встановлення додаткових порівняно з недоторканністю особи гарантій недоторканності для окремих категорій державних посадових осіб має на меті створення належних умов для виконання покладених на них державою обов'язків та захист від незаконного втручання у їх діяльність. Недоторканність посадових осіб є гарантією більш високого рівня у порівнянні з недоторканністю, яка встановлюється для всіх осіб, що відповідає принципу рівності прав і свобод громадян та їх рівності перед законом (стаття 24 Конституції України). Тому, якщо права і свободи людини і громадянина, а також гарантії цих прав і свобод (у тому числі додаткові гарантії недоторканності особи) визначаються виключно законами України (пункт 1 статті 92 Конституції України), то гарантії вищого рівня (для депутатів, суддів та інших посадових осіб), оскільки вони допускають винятки із загального принципу рівності прав і свобод громадян та їх рівності перед законом, мають за логікою визначатися виключно Конституцією.

---

³Висновок № 18 (2015) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи про місце судової влади та її відносини з іншими гілками влади в сучасних демократіях (п.п. 33, 37).

URL: http://www.vru.gov.ua/content/file/Opinion_1-18.pdf

⁴URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-97#Text>

У справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського Статуту Міжнародного кримінального суду (справа про Римський Статут) від 11 липня 2001 року № 3-в/2001⁵ Конституційний Суд України дійшов висновку, що недоторканність певної категорії посадових осіб – це не їх привілей; вона пов'язана з виконанням ними важливих державних функцій, а тому відповідно до Конституції України і міжнародно-правових зобов'язань України не може розглядатися як гарантія їх безкарності. Недоторканність народних депутатів України, Президента України, суддів передбачає лише спеціальні умови притягнення їх до кримінальної відповідальності.

У справі за конституційним поданням Верховного Суду України про офіційне тлумачення положень частин першої, другої статті 126 Конституції України та частини другої статті 13 Закону України «Про статус суддів» (справа про незалежність суддів як складову їхнього статусу) від 1 грудня 2004 року № 19-рп/2004⁶ Конституційний Суд України дійшов висновку, що недоторканність суддів – один із елементів їхнього статусу. Вона не є особистим привілеєм, а має публічно-правове призначення – забезпечити здійснення правосуддя неупередженим, безстороннім і справедливим судом.

Конституційний Суд України у своєму рішенні зазначив, що відповідно до положення частини першої статті 126 Конституції України зміст недоторканності суддів як умови виконання ними професійних обов'язків не обмежується визначеною у частині третій цієї статті гарантією, згідно з якою суддя не може бути без згоди Верховної Ради України затриманий чи заарештований до винесення обвинувального вироку судом. Додаткові гарантії незалежності і недоторканності суддів, крім уже передбачених Конституцією України, можуть встановлюватися також законами. Такі гарантії визначені, зокрема, статтею 13 Закону України «Про статус суддів». Не допускається зниження рівня гарантій незалежності і недоторканності суддів в разі прийняття нових законів або внесення змін до чинних законів.

Надаючи висновок у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо недоторканності вимогам статей 157 і 158 Конституції України (справа про внесення змін до статей 80, 105, 126, 149 Конституції України) від 10 липня 2012 року № 1-в/2012⁷, Конституційний Суд України зазначив, що держава і суспільство, висуваючи до суддів та їх професійної діяльності високі вимоги, повинні, в свою чергу, забезпечити їм відповідні додаткові гарантії належного здійснення правосуддя. Недоторканність суддів не є їх особистим привілеєм. Ця гарантія спрямована, передусім, на забезпечення безперешкодного виконання суддями своїх професійних обов'язків – здійснення об'єктивного і справедливого правосуддя, метою якого є захист прав і свобод людини і громадянина. Скасування такої

---

⁵URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003v710-01#Text>

⁶URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v019p710-04#Text>

⁷URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001v710-12#Text>

гарантії правосуддя, як недоторканність суддів, опосередковано може призвести до обмеження права на судовий захист, гарантованого статтею 55 Конституції України.

Надаючи висновок у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо недоторканності народних депутатів України та суддів вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 16 червня 2015 року № 1-в/2015⁸, Конституційний Суд України звернув увагу, що пропонувані законопроектом зміни до статті 126 Конституції України визначають можливість обмеження суддівського імунітету за згодою Вищої ради юстиції у двох випадках: затримання судді та обрання щодо нього запобіжного заходу у виді тримання під вартою. Однак у чинному законодавстві передбачено й інший запобіжний захід та адміністративне стягнення, спрямовані на обмеження свободи та права вільного пересування особи у разі вчинення нею правопорушення. Так, у Кримінальному процесуальному кодексі України поряд із запобіжним заходом у виді тримання під вартою визначено домашній арешт, який полягає в забороні підозрюваному, обвинуваченому залишати житло цілодобово або у певний період доби (частина перша статті 181). У Кодексі України про адміністративні правопорушення закріплено адміністративний арешт як вид адміністративного стягнення (пункт 7 частини першої статті 24). Неврахування цих заходів у запропонованій законопроектом редакції частини третьої статті 126 Конституції України може призвести до необґрунтованого обмеження свободи та права вільного пересування судді у разі необхідності застосування до нього домашнього або адміністративного арешту.

У справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 20 січня 2016 року № 1-в/2016⁹ Конституційний Суд України, посилаючись на свою правову позицію, висловлену у Висновку від 16 червня 2015 року № 1-в/2015, зазначив, що гарантії незалежності та недоторканності суддів обумовлюють встановлений Основним Законом України особливий порядок застосування до суддів запобіжних заходів, пов'язаних з обмеженням свободи та права вільного пересування, який полягає в тому, що уповноважений орган повинен надати згоду на застосування до судді відповідних запобіжних заходів.

У Рішенні Великої палати Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин третьої, десятої статті 133 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у редакції Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» від 4 грудня 2018 року № 11-р/2018¹⁰ Конституційний Суд України зазначив, що наведені положення Конституції України вказують на те, що вона визначає засадничі підходи до

⁸URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001v710-15#Text>

⁹URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001v710-16#Text>

¹⁰URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-18#Text>

забезпечення незалежності і недоторканності суддів, а отже, ставить їх на найвищий щабель захисту – конституційний рівень. Законами України може бути розширений обсяг гарантій незалежності і недоторканності суддів, який має бути достатнім для здійснення ними своєї діяльності неупереджено, об'єктивно, безсторонньо та незалежно. Закріплення на конституційному рівні положення, відповідно до якого правосуддя в Україні здійснюють виключно суди, та положення щодо незалежності суддів створює найважливішу гарантію додержання конституційних прав і свобод людини і громадянина. Таке закріплення спрямоване на створення ефективного механізму виконання покладених на судову владу завдань, які полягають, насамперед, у захисті прав і свобод людини і громадянина, забезпеченні верховенства права та конституційного ладу в державі... Отже, захищеність суддів на рівні Конституції України є найважливішою гарантією незалежності судової влади, неупередженого, об'єктивного, безстороннього та незалежного виконання суддями своїх обов'язків щодо захисту прав і свобод людини і громадянина, забезпечення верховенства права та конституційного ладу в державі.

У справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 375 Кримінального кодексу України від 11 червня 2020 року № 7-р/2020¹¹ Велика палата Конституційного Суду України зазначила, що суддю може бути притягнуто до кримінальної відповідальності лише у випадку, коли правопорушення вчинено умисно, має місце свавільне зловживання повноваженнями судді, що перешкоджає здійсненню правосуддя чи переслідує нелегітимні цілі (заподіяння шкоди іншим особам або суспільним інтересам тощо), прикриваючись виконанням вимог закону. Конституційний Суд України вважає, що, виходячи з гарантованого Конституцією України принципу незалежності суддів, оспорювані положення Кодексу, якими визначено діяння, що є злочинами, суб'єктом яких є суддя, має бути сформульовано законодавцем так, щоб державний орган, будь-яка посадова особа були не в змозі використати їх як спосіб впливу на суддю та втручання у здійснення ним правосуддя.

Закріплення у Конституції України гарантій щодо незалежності і недоторканності суддів відповідає зазначеним вище міжнародним документам та правовим позиціям Конституційного Суду України, оскільки є одним із основних інструментів забезпечення виконання суддями своїх обов'язків щодо захисту прав і свобод людини і громадянина, забезпечення верховенства права та конституційного ладу в державі.

Метою встановлення додаткових (порівняно з недоторканністю особи) гарантій недоторканності суддів є створення належних умов для виконання покладених на них державою обов'язків та захист від незаконного втручання в їхню діяльність, тобто така мета переслідує ціль не надання додаткових гарантій певній категорії осіб за професійною ознакою, а виконання державою

---

¹¹URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-20>

зобов'язань перед людиною і громадянином щодо забезпечення права на справедливий суд.

Дотримання гарантій недоторканності суддів у разі притягнення їх до кримінальної відповідальності убезпечить від необґрунтованого обмеження свободи та права вільного пересування судді у разі необхідності застосування до нього затримання, тримання під вартою, домашнього або адміністративного арешту, а також від можливого впливу на суддю та втручання у здійснення ним правосуддя.

Враховуючи, що повноваженнями надавати згоду на застосування до суддів запобіжних заходів, пов'язаних з обмеженням вільного пересування суддів, наділена Вища рада правосуддя, доцільно узагальнити практику розгляду Вищою радою правосуддя подань про надання згоди на затримання суддів, утримання під вартою чи арештом за період із 2016 по 2021 роки.

Метою такого узагальнення є висвітлення діяльності Вищої ради правосуддя під час реалізації її повноважень. У цьому документі також йдеться про правові засади розгляду Вищою радою правосуддя подань про надання згоди на затримання суддів, утримання під вартою чи арештом, здійснено загальний огляд практики розгляду Вищою радою правосуддя таких подань, проаналізовано прийняті рішення за результатами їх розгляду, здійснено аналіз судової практики під час розгляду клопотань про обрання запобіжних заходів стосовно суддів після прийняття Вищою радою правосуддя відповідного рішення, а також висвітлено інформацію щодо оскарження рішень Вищої ради правосуддя із зазначених питань.

Проведене узагальнення дасть уявлення про стан забезпечення незалежності суддів в Україні за період із 2016 по 2021 роки під час застосування до суддів запобіжних заходів як заходів забезпечення кримінального провадження, пов'язаних з обмеженням свободи та вільного пересування, та буде корисним для формування сталої практики під час реалізації Вищою радою правосуддя своїх повноважень.

I. Правові засади розгляду Вищою радою правосуддя подань про надання згоди на затримання суддів, утримання під вартою чи арештом

Незалежність і недоторканність судді гарантуються Конституцією і законами України. Без згоди Вищої ради правосуддя суддю не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку судом, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину (стаття 126 Конституції України).

В Україні діє Вища рада правосуддя, яка надає згоду на затримання судді чи утримання його під вартою (стаття 131 Конституції України).

Незалежність судді забезпечується недоторканністю та імунітетом судді (пункт 2 частини п'ятої статті 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Суддя є недоторканим. Без згоди Вищої ради правосуддя суддю не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку суду, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину. Суддя, затриманий за підозрою у вчиненні діяння, за яке встановлена кримінальна чи адміністративна відповідальність, повинен бути негайно звільнений після з'ясування його особи, за винятком: 1) якщо Вищою радою правосуддя надано згоду на затримання судді у зв'язку з таким діянням; 2) затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, якщо таке затримання є необхідним для попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення збереження доказів цього злочину. Суддя не може бути підданий приводу чи примусово доставлений до будь-якого органу чи установи, крім суду, за винятком випадків, зазначених у частині другій цієї статті (частини перша – третя статті 49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Вища рада правосуддя надає згоду на затримання судді чи утримання його під вартою чи арештом (пункт 7 частини першої статті 3 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»).

Особа, яка отримала запит Вищої ради правосуддя, її органу, члена Вищої ради правосуддя або дисциплінарного інспектора Вищої ради правосуддя, зобов'язана протягом десяти календарних днів з дня його отримання надати необхідну інформацію та/або відповідні документи (їх копії). У разі отримання запиту щодо надання інформації щодо подання про надання згоди на затримання, утримання під вартою чи арешту судді інформація та документи надаються невідкладно, однак не пізніше трьох днів з дня отримання запиту (частина третя статті 31 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»).

Без згоди Вищої ради правосуддя суддю не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку судом, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину. Подання про надання згоди на

затримання судді, утримання його під вартою чи арештом вноситься на розгляд Вищої ради правосуддя Генеральним прокурором або його заступником, а стосовно судді Вищого антикорупційного суду таке подання вноситься Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора). Подання про надання згоди на затримання, утримання під вартою чи арешт судді повинно відповідати вимогам, встановленим Кримінальним процесуальним кодексом України, при цьому щодо кожного виду запобіжного заходу подається окреме подання. Подання повинно бути вмотивованим, містити конкретні факти і докази, що підтверджують вчинення суддею суспільно небезпечного діяння, визначеного Кримінальним кодексом України, обґрунтування необхідності такого затримання (утримання). Подання, що не відповідає вимогам цієї статті, Вища рада правосуддя вмотивованим рішенням повертає Генеральному прокурору або його заступнику (стаття 58 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»).

Статтею 482 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) встановлені особливості порядку притягнення до кримінальної відповідальності, затримання і обрання запобіжного заходу стосовно суддів.

Так, частиною першою вказаної норми визначено, що затримання судді чи утримання його під вартою чи арештом здійснюється за згодою Вищої ради правосуддя. Без згоди Вищої ради правосуддя суддю не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку судом, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Суддя, затриманий за підозрою у вчиненні діяння, за яке встановлена кримінальна відповідальність, повинен бути негайно звільнений після з'ясування його особи, за винятком: 1) якщо Вищою радою правосуддя надано згоду на затримання судді у зв'язку з таким діянням; 2) затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, якщо таке затримання є необхідним для попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення збереження доказів цього злочину. Суддя має бути негайно звільнений, якщо мета такого затримання (попередження вчинення злочину, відвернення чи попередження наслідків злочину або забезпечення збереження доказів цього злочину) досягнута.

Порядок розгляду Вищою радою правосуддя подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом регулюється нормами статті 59 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», відповідно до якої:

Вища рада правосуддя розглядає подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом не пізніше п'яти днів з дня отримання подання. Розгляд подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом здійснюється Вищою радою правосуддя без виклику судді. У разі необхідності Вища рада правосуддя може викликати суддю для надання пояснень. Повідомлення про дату, час і місце розгляду

відповідного клопотання направляється Генеральному прокурору або його заступнику невідкладно. Розгляд подання про надання згоди на затримання судді Вищого антикорупційного суду, утримання його під вартою чи арештом здійснюється Вищою радою правосуддя з обов'язковою участю судді або його представника. Повідомлення про дату, час і місце розгляду відповідного клопотання направляється невідкладно Генеральному прокурору (виконувачу обов'язків Генерального прокурора) та судді Вищого антикорупційного суду. У разі неявки судді Вищого антикорупційного суду або його представника на засідання Вищої ради правосуддя розгляд подання здійснюється без їх участі. Неявка судді, Генерального прокурора, його заступника або уповноваженого одним із них прокурора на засідання Вищої ради правосуддя незалежно від причин не перешкоджає розгляду подання. Розгляд подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом починається з короткого викладу головуючим на засіданні Вищої ради правосуддя наведеного у поданні обґрунтування необхідності такого затримання (утримання). Після короткого викладу наведеного у поданні обґрунтування необхідності затримання судді, утримання його під вартою чи арештом слово надається Генеральному прокурору, його заступнику або уповноваженому одним із них прокурору. Якщо засідання проводиться з викликом судді і він з'явився на засідання, то слово для надання пояснень також надається судді, щодо якого внесено подання, або його представнику. Якщо суддя відмовляється від надання пояснень, Вища рада правосуддя розглядає подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом без його пояснень.

Рішення про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом оголошується присутнім на засіданні та негайно вручається Генеральному прокурору, його заступнику або уповноваженому прокурору. Стосовно судді Вищого антикорупційного суду таке рішення негайно вручається Генеральному прокурору (виконувачу обов'язків Генерального прокурора) (стаття 60 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»).

Рішення Вищої ради правосуддя про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом може бути оскаржене в порядку, визначеному кримінальним процесуальним законодавством, як складова частина скарги на відповідну ухвалу слідчого судді про затримання судді, утримання його під вартою чи арештом (стаття 61 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»).

Подання про надання згоди на затримання, утримання під вартою чи арешт судді повинно відповідати вимогам, встановленим статтею 184 КПК України, а саме клопотання слідчого, прокурора про застосування запобіжного заходу подається до місцевого загального суду, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування, а в кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду, – до Вищого антикорупційного суду, і повинно містити:

- 1) короткий виклад фактичних обставин кримінального правопорушення, в якому підозрюється або обвинувачується особа;
- 2) правову кваліфікацію кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;
- 3) виклад обставин, що дають підстави підозрювати, обвинувачувати особу у вчиненні кримінального правопорушення, і посилання на матеріали, що підтверджують ці обставини;
- 4) посилання на один або кілька ризиків, зазначених у статті 177 цього Кодексу;
- 5) виклад обставин, на підставі яких слідчий, прокурор дійшов висновку про наявність одного або кількох ризиків, зазначених у його клопотанні, і посилання на матеріали, що підтверджують ці обставини;
- 6) обґрунтування неможливості запобігання ризику або ризикам, зазначеним у клопотанні, шляхом застосування більш м'яких запобіжних заходів;
- 7) обґрунтування необхідності покладення на підозрюваного, обвинуваченого конкретних обов'язків, передбачених частиною п'ятою статті 194 цього Кодексу.

Копія клопотання та матеріалів, якими обґрунтовується необхідність застосування запобіжного заходу, надається підозрюваному, обвинуваченому не пізніше ніж за три години до початку розгляду клопотання. До клопотання додаються: 1) копії матеріалів, якими слідчий, прокурор обґрунтовує доводи клопотання; 2) перелік свідків, яких слідчий, прокурор вважає за необхідне допитати під час судового розгляду щодо запобіжного заходу; 3) підтвердження того, що підозрюваному, обвинуваченому надані копії клопотання та матеріалів, якими обґрунтовується необхідність застосування запобіжного заходу. Застосування запобіжного заходу до кожної особи потребує внесення окремого клопотання.

Порядок розгляду Вищою радою правосуддя подань про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом у зв'язку з підозрою у вчиненні ним діяння, за яке встановлена кримінальна відповідальність, регулюється главою 18 Регламенту Вищої ради правосуддя, затвердженого рішенням Вищої ради правосуддя від 24 січня 2017 року № 52/0/15-17, зі змінами (далі – Регламент), яка містить основні процедурні моменти щодо розгляду Вищою радою правосуддя подань про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом, а саме:

подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом вноситься на розгляд Вищої ради правосуддя Генеральним прокурором або його заступником, а стосовно судді Вищого антикорупційного суду – Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора). При цьому щодо кожного виду запобіжного заходу подається окреме подання;

подання повинно відповідати вимогам, встановленим КПК України, бути вмотивованим, містити конкретні факти і докази, що підтверджують вчинення

суддею суспільно небезпечного діяння, визначеного Кримінальним кодексом України, обґрунтування необхідності такого затримання (утримання). До подання додаються копії матеріалів, якими обґрунтовуються його доводи (пункт 18.3 Регламенту);

повідомлення щодо дати, часу і місця розгляду подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом невідкладно надсилається Генеральному прокурору або його заступнику. Розгляд відповідного подання здійснюється Радою без виклику судді. За необхідності Рада може викликати суддю для надання пояснень (пункт 18.7 Регламенту);

неявка судді, його представника, Генерального прокурора, його заступника або уповноваженого одним із них прокурора на засідання Ради незалежно від причин не перешкоджає розгляду подання (пункт 18.8 Регламенту);

розгляд подання починається з короткого викладу головуючим на засіданні Ради наведеного у поданні обґрунтування необхідності такого затримання (утримання) (пункт 18.9 Регламенту);

подання, що не відповідає вимогам Закону, Рада вмотивованим рішенням, яке підписує головуючий на засіданні одноособово, повертає Генеральному прокурору або його заступнику (пункт 18.5 Регламенту);

рішення щодо надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом оголошується присутнім на засіданні та негайно вручається Генеральному прокурору, його заступнику або уповноваженому прокурору. Копія рішення також вручається судді, якщо він присутній на засіданні Ради, і надсилається голові суду, в якому суддя обіймає посаду. У разі відсутності вказаних осіб під час оголошення рішення воно негайно надсилається до Генеральної прокуратури та суду, в якому суддя обіймає посаду (пункт 18.12 Регламенту).

Слід також звернути увагу, що при розгляді відповідних подань про надання згоди на затримання суддів, утримання під вартою чи арештом потрібно також враховувати вимоги Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практику Європейського суду з прав людини, згідно з якими обмеження права особи на свободу і особисту недоторканність можливо лише в передбачених законом випадках за встановленою законом процедурою. При цьому ризик переховування підозрюваного від правосуддя не може оцінюватись виключно на підставі суворості можливого судового рішення.

Пункт 3 статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод вимагає, що обґрунтування будь-якого строку тримання під вартою – незалежно від того, наскільки коротким він є, – має бути переконливо доведено органами державної влади. Аргументи «за» і «проти» звільнення, включаючи ризик того, що обвинувачений може перешкоджати належному здійсненню провадження, не мають прийматися абстрактно (*in abstracto*), а повинні підтверджуватися фактичними доказами. Небезпека того, що обвинувачений буде переховуватися, не може оцінюватись виключно за ступенем тяжкості ймовірного покарання. Вона має оцінюватись з урахуванням низки інших

відповідних факторів, які можуть або підтвердити існування небезпеки переховування, або зробити її настільки незначною, що вона не зможе обґрунтовувати досудове тримання під вартою (рішення у справі «Ливада проти України», § 52).

Посилання лише на суворість покарання, що загрожує, саме по собі хоча й має значення для оцінки небезпеки зникнення, але не може оцінюватися із суто абстрактної точки зору під час застосування запобіжного заходу (рішення у справі «Мамедова проти Росії», § 74).

Самої лише тяжкості інкримінованого злочину недостатньо для висновку про можливі спроби підозрюваного переховуватися. Оцінка такого ризику має проводитись із посиланням на низку таких факторів, як характер людини, її моральні принципи, місце проживання, робота, засоби до існування, сімейні зв'язки, а також будь-які інші зв'язки з країною, в якій така особа піддається кримінальному переслідуванню (рішення у справі «Бекчиев проти Молдови», § 58).

Крім того, оскільки подання про надання згоди на затримання суддів, утримання під вартою чи арештом мають містити виклад обставин, що дають підстави підозрювати особу у вчиненні кримінального правопорушення, і посилання на матеріали, що підтверджують ці обставини, а норми КПК України не містять визначення поняття «обґрунтованість підозри», слід враховувати, що згідно із прецедентною практикою Європейського суду з прав людини термін «обґрунтована підозра» означає, що існують факти або інформація, які можуть переконати об'єктивного спостерігача в тому, що особа, про яку йдеться, могла вчинити правопорушення (рішення у справах «Нечипорук і Йонкало проти України» від 21 квітня 2011 року, § 175; «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» від 30 серпня 1990 року, § 32).

Таким чином, основними нормативно-правовими актами, які регулюють порядок звернення до Вищої ради правосуддя з поданнями щодо надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом, їх відповідність вимогам, а також особливості розгляду подань про затримання і обрання запобіжних заходів стосовно суддів, є Конституція України, КПК України, Закон України «Про Вищу раду правосуддя», Закон України «Про судоустрій і статус суддів», Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, практика Європейського суду з прав людини.

II. Загальний огляд подань про надання згоди на затримання суддів, утримання під вартою чи арештом, які надходять до Вищої ради правосуддя

У період із 2016 по 2021 роки до Вищої ради правосуддя надійшло 29 подань стосовно суддів, а саме:

у 2016 році – 4 подання, що становить 0,08 % від загальної кількості матеріалів, що надійшли на розгляд Вищої ради правосуддя у цьому році ($4 \div 4559 \times 100 \approx 0,08$ %);

у 2017 році – 14 подань, що становить 0,08 % від загальної кількості матеріалів, що надійшли на розгляд Вищої ради правосуддя у цьому році ($14 \div 16826 \times 100 \approx 0,08$ %);

у 2018 році – 3 подання, що становить 0,01 % від загальної кількості матеріалів, що надійшли на розгляд Вищої ради правосуддя у цьому році ($3 \div 22524 \times 100 \approx 0,01$ %);

у 2019 році – 1 подання, що становить 0,008 % від загальної кількості матеріалів, що надійшли на розгляд Вищої ради правосуддя у цьому році ($1 \div 12059 \times 100 \approx 0,008$ %);

у 2020 році – 3 подання, що становить 0,02 % від загальної кількості матеріалів, що надійшли на розгляд Вищої ради правосуддя у цьому році ($3 \div 11564 \times 100 \approx 0,02$ %);

у 2021 році – 4 подання, що становить 0,03 % від загальної кількості матеріалів, що надійшли на розгляд Вищої ради правосуддя у цьому році ($4 \div 10993 \times 100 \approx 0,03$ %):

у розрізі юрисдикції суду

Юрисдикція суду	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Всього
місцевий загальний суд	4	11	2	0	3	2	22
місцевий адміністративний суд	0	0	0	0	0	2	2
місцевий господарський суд	0	2	1	0	0	0	3
касаційний господарський суд	0	1	0	1	0	0	2

у розрізі регіону розташування суду

Назва	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Всього
місто Київ	0	3	1	1	0	0	5
Вінницька область	0	0	0	0	0	1	1
Дніпропетровська область	0	4	1	0	0	0	5
Донецька область	0	1	0	0	0	1	2

Івано-Франківська область	0	0	1	0	0	0	1
Київська область	0	1	0	0	0	0	1
Луганська область	4	2	0	0	0	0	6
Львівська область	0	0	0	0	1	0	1
Одеська область	0	2	0	0	0	1	3
Рівненська область	0	0	0	0	2	0	2
Сумська область	0	1	0	0	0	0	1
Чернігівська область	0	0	0	0	0	1	1

у гендерному розрізі

	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Всього
чоловіки	1	8	3	1	3	4	20
жінки	3	6	0	0	0	0	9

у розрізі діяння, за яке встановлена відповідальність

	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Всього
адміністративне	0	0	0	0	0	0	0
кримінальне	4	14	3	1	3	4	29

Подання, які надійшли на адресу Вищої ради правосуддя, стосувалися суддів:

місцевих загальних судів, розташованих у східному (12 подань), південному (3 подання), північному (1 подання), західному (3 подання) та центральному (1 подання) регіонах країни;

місцевих загальних судів, розташованих у місті Києві (2 подання);

місцевих господарських судів, розташованих в місті Києві (1 подання), північному (1 подання), західному (1 подання) регіонах країни;

місцевого адміністративного суду, розташованого у східному регіоні країни (1 подання);

місцевого адміністративного суду, розташованого у північному регіоні країни (1 подання);

касаційного господарського суду (2 подання).

У співвідношенні із загальною кількістю подань, які надійшли до Вищої ради правосуддя за вказаний період, більшість з них, майже 76 %, стосувалась суддів місцевих загальних судів.

Серед вказаних суддів є як чоловіки, так і жінки, проте переважна більшість подань стосувалась суддів – чоловіків. Усі подання стосувались діянь, за які встановлена кримінальна відповідальність.

У розрізі суб'єкта внесення подань

	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Всього
Генеральний прокурор	0	0	1	0	0	1	2
Виконувач обов'язків Генерального прокурора	0	1	0	0	0	1	2
Заступник Генерального прокурора	4	11	2	1	3	2	23
Інші (Верховна Рада України)	0	2	0	0	0	0	2

У розрізі кваліфікації та тяжкості кримінальних правопорушень:

2016 рік

частина перша статті 258 ³ Кримінального кодексу України (далі – КК України) (створення терористичної групи чи терористичної організації)	особливо тяжкий	4
--	-----------------	---

2017 рік

частина третя статті 368 КК України (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою) (корупційне кримінальне правопорушення)	тяжкий	4
частина четверта статті 368 КК України (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою) (корупційне кримінальне правопорушення)	особливо тяжкий	2
частина четверта статті 369 КК України (пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі) (корупційне кримінальне правопорушення)	тяжкий	2
частина друга статті 375 КК України (постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови) (статтю 375 КК України визнано такою, що не відповідає Конституції України (є	тяжкий	1

<i>неконституційною), згідно з Рішенням Конституційного Суду від 11 червня 2020 року № 7-р/2020)</i>		
частина друга статті 15, частина третя статті 368 КК України (<i>закінчений замах на вчинення кримінального правопорушення, а саме на прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою</i>) (корупційне кримінальне правопорушення)	тяжкий	1
частина четверта статті 368, частина третя статті 369² КК України (<i>прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою; зловживання впливом</i>) (корупційне кримінальне правопорушення)	особливо тяжкий, тяжкий	2
частина друга статті 376, частина друга статті 376¹ (<i>втручання в діяльність судових органів; незаконне втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя</i>)	нетяжкий, тяжкий	1
частина перша статті 258³, частина четверта статті 190, частина третя статті 358 КК України (<i>створення терористичної групи чи терористичної організації; шахрайство; підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів</i>)	особливо тяжкий, особливо тяжкий, нетяжкий	1

2018 рік

частина третя статті 368 КК України (<i>прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою</i>) (корупційне кримінальне правопорушення)	тяжкий	2
частина четверта статті 368 КК України (<i>прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою</i>) (корупційне кримінальне правопорушення)	особливо тяжкий	1

2019 рік

частина четверта статті 190, частина третя статті 209, частина перша статті 255, частина четверта статті 368 (корупційне кримінальне правопорушення), частина п'ята статті 27, частина друга статті 375, частина друга статті 376, частина друга статті 376¹ КК України	особливо тяжкі, тяжкі та нетяжкі злочини	1
---	--	---

<i>(шахрайство; легалізація (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом; створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній; прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою; види співучасників (пособник); постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови; втручання в діяльність судових органів; незаконне втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя)</i>		
--	--	--

2020 рік

частина третя статті 368 КК України (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою) (корупційне кримінальне правопорушення)	тяжкий	1
частина третя статті 368, частина друга статті 369² КК України (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою; зловживання впливом) (корупційне кримінальне правопорушення)	тяжкий, нетяжкий	2

2021 рік

частина друга статті 190 КК України (шахрайство)	нетяжкий	1
частина четверта статті 190 КК України (шахрайство)	особливо тяжкий	1
частина третя статті 368 КК України (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою) (корупційне кримінальне правопорушення)	тяжкий	2

У розрізі видів запобіжних заходів

	2016 рік ¹²	2017 рік ¹³	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Всього
затримання	4	2	0	0	0	0	6
утримання під вартою	4	14	2	1	1	2	24
утримання під арештом	0	0	1	0	2	2	5

¹² Подання, які надійшли у 2016 році, містили дві вимоги: про затримання суддів та утримання їх під вартою.

¹³ Два із 14 подань, які надійшли у 2017 році, містили дві вимоги: про затримання суддів та утримання їх під вартою.

У розрізі застосування до судді затримання в порядку статті 208 КПК України

	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Всього
застосування затримання	0	9	2	0	0	2	13
відсутня інформація про застосування затримання	4	5	1	1	3	2	16

Викладене свідчить про невеликий відсоток, з-поміж тих матеріалів, що надійшли до Вищої ради правосуддя у 2016–2021 роках, подань про надання згоди на затримання суддів, утримання їх під вартою чи арештом. Здебільшого подання стосувались питання надання згоди на утримання суддів під вартою.

У більшості випадків суб'єктами внесення до Вищої ради правосуддя відповідних подань були особи, визначені статтею 58 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», і лише у двох випадках такі подання були направлені до Вищої ради правосуддя Верховною Радою України у лютому 2017 року (після втрати Верховною Радою України конституційних повноважень щодо надання згоди на затримання та арешт суддів з набранням чинності 30 вересня 2016 року Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 2 червня 2016 року № 1401-VIII).

Внесені на розгляд Вищої ради правосуддя подання стосувались кримінальних правопорушень проти власності; проти громадської безпеки; проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян; у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг; проти правосуддя.

Щодо тяжкості злочинів внесені подання стосувалися нетяжких, тяжких та особливо тяжких злочинів. У 20 випадках у поданнях йшлося про підозру суддів у вчиненні корупційних кримінальних правопорушень.

До 13 суддів було застосовано затримання в порядку статті 208 КПК України без згоди Вищої ради правосуддя (зокрема, з мотивів припинення злочину, попередження можливості схватитися від слідства й суду, забезпечення виконання вироку суду, постанови суду, ухвали слідчого судді, суду, про що складено протокол затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину).

Вищою радою правосуддя під час розгляду одного із вказаних подань було встановлено факт порушення гарантій незалежності судді (рішення Вищої ради правосуддя від 18 серпня 2017 року № 2470/0/15-17) та прийнято рішення про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя (рішення Вищої ради правосуддя від 18 серпня 2017 року № 2471/0/15-17), огляд якого буде здійснено в наступному розділі.

Крім того, у 2021 році за результатами перевірки відомостей, викладених у зверненні адвоката, який діяв в інтересах судді, щодо перевірки дотримання конституційних гарантій недоторканності судді під час затримання без згоди Вищої ради правосуддя Вищою радою правосуддя не встановлено фактів втручання в діяльність судді, а також дій, що несуть загрозу незалежності суддів та авторитету правосуддя (*рішення Вищої ради правосуддя від 23 листопада 2021 року № 2250/0/15-21*).

III. Загальний огляд рішень, прийнятих Вищою радою правосуддя за результатами розгляду подань про надання згоди на затримання суддів, утримання під вартою чи арештом

У 2016–2021 роках за результатами розгляду вказаних подань Вищою радою правосуддя прийнято рішення:

	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Всього
про надання згоди на затримання суддів, утримання під вартою чи арештом	4	8	3	0	2	3	20
про відмову в задоволенні подання	0	1	0	0	0	1	2
про повернення подання без розгляду (не відповідає вимогам)	0	5	0	1	1	0	7
повернення подання без розгляду (відкликання)	0	0	0	0	0	0	0

Щодо строків розгляду:

2016 рік

№ з/п	Надійшло	Розглянуто	Строки перебування на розгляді, дні
1	27 жовтня 2016 року (надійшло 4 подання)	14 листопада 2016 року	18

2017 рік

№ з/п	Надійшло	Розглянуто	Строки перебування на розгляді, дні
1	9 лютого 2017 року (надійшло 2 подання)	14 лютого 2017 року	5
2	9 березня 2017 року	12 березня 2017 року	3
3	20 квітня 2017 року (надійшло 2 подання)	21 квітня 2017 року	1
4	2 липня 2017 року	2 липня 2017 року	у день надходження
5	17 серпня 2017 року	18 серпня 2017 року	1
6	22 вересня 2017 року (надійшло 2 подання)	22 вересня 2017 року	у день надходження

7	28 вересня 2017 року	29 вересня 2017 року	1
8	1 листопада 2017 року	2 листопада 2017 року	1
9	3 листопада 2017 року	7 листопада 2017 року	4
10	14 грудня 2017 року	16 грудня 2017 року	2
11	15 грудня 2017 року	16 грудня 2017 року	1

2018 рік

№ з/п	Надійшло	Розглянуто	Строки перебування на розгляді, дні
1	25 квітня 2018 року	25 квітня 2018 року	у _____ день надходження
2	4 червня 2018 року	7 червня 2018 року	3
3	8 серпня 2018 року	9 серпня 2018 року	1

2019 рік

№ з/п	Надійшло	Розглянуто	Строки перебування на розгляді, дні
1	20 серпня 2019 року	22 серпня 2019 року	2

2020 рік

№ з/п	Надійшло	Розглянуто	Строки перебування на розгляді, дні
1	21 лютого 2020 року	24 лютого 2020 року	3
2	28 лютого 2020 року	3 березня 2020 року	4
3	6 квітня 2020 року	9 квітня 2020 року	3

2021 рік

№ з/п	Надійшло	Розглянуто	Строки перебування на розгляді, дні
1	2 червня 2021 року	3 червня 2021 року	1
2	29 липня 2021 року	3 серпня 2021 року	5
3	5 листопада 2021 року	9 листопада 2021 року	4
4	11 листопада 2021 року	12 листопада 2021 року	1

Розглядаючи подання про надання згоди на затримання суддів, утримання їх під вартою чи арештом, Вища рада правосуддя встановила, що у більшості

випадків подання відповідають вимогам, встановленим КПК України, а наведені у них мотиви є обґрунтованими, підтверджуються наданими Вищої ради правосуддя матеріалами, які містять конкретні факти і докази, що можуть свідчити про вчинення суддями суспільно небезпечних діянь, визначених КК України, в обсязі, що є необхідним під час вирішення переданого на розгляд Вищої ради правосуддя питання, враховуючи стадію кримінального провадження. Подання містять обґрунтування необхідності такого затримання (утримання). Так, із 29 подань, які надійшли до Вищої ради правосуддя за період 2016–2021 років, за результатами розгляду 20 подань прийнято рішення про їх задоволення, у 2 випадках було відмовлено, 7 подань повернено без розгляду.

Щодо ухвалених рішень про задоволення подань

Кожного разу, здійснюючи розгляд відповідних подань, Вища рада правосуддя, керуючись статтею 126 Конституції України та статтями 48, 49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», перевіряла, чи були дотримані гарантії незалежності суддів у зв'язку із притягненням до кримінальної відповідальності. У всіх 20 випадках порушень гарантій незалежності суддів встановлено не було.

У 2020–2021 роках Вища рада правосуддя, роблячи висновок про наявність підстав для задоволення подань про надання згоди на утримання суддів під арештом чи під вартою, водночас вказувала, що питання доведеності наявності всіх обставин, передбачених частиною першою статті 194 КПК України (наявність обґрунтованої підозри у вчиненні підозрюваним кримінального правопорушення; наявність достатніх підстав вважати, що існує хоча б один із ризиків, передбачених статтею 177 КПК України, і на які вказує слідчий, прокурор; недостатність застосування більш м'яких запобіжних заходів для запобігання ризику або ризикам, зазначеним у клопотанні), вирішується слідчим суддею, судом під час розгляду відповідного клопотання про застосування запобіжного заходу в порядку, визначеному КПК України (*рішення Вищої ради правосуддя від 3 березня 2020 року № 641/0/15-20; від 9 квітня 2020 року № 911/0/15-20; від 3 червня 2021 року № 1237/0/15-21; від 3 серпня 2021 року № 1740/0/15-21, від 12 листопада 2021 року № 2197/0/15-21*).

Щодо ухвалених рішень про повернення подань без розгляду

Вища рада правосуддя повернула суб'єктам звернення 7 подань з підстав їх невідповідності вимогам закону.

Так, два подання про надання згоди на затримання та обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, які надійшли до Вищої ради правосуддя 9 лютого 2017 року, були направлені після втрати Верховною Радою України відповідних повноважень. Отримані матеріали містили подання Генерального прокурора України та виконувача обов'язків Генерального прокурора України до Голови Верховного Суду України та листи Голови Верховного Суду України, адресовані Голові Верховної Ради України, про підтримання таких подань та внесення їх до Верховної Ради України.

Повертаючи вказані подання, Вища рада правосуддя виходила із такого.

Частина третя статті 126 Конституції України (у редакції, що діяла на час внесення вказаних подань) містила норму-заборону, згідно з якою суддю не можна було без згоди Верховної Ради України затримати чи заарештувати до винесення обвинувального вироку судом.

Процедуру надання згоди було врегульовано Законом України «Про Регламент Верховної Ради України». Відповідно до частини другої статті 218 цього Закону подання про надання згоди на затримання чи арешт судді суду загальної юрисдикції ініціюється відповідно прокурором і судовими органами. Подання щодо судді суду загальної юрисдикції повинно бути підтримано і внесено до Верховної Ради України Головою Верховного Суду України.

Саме за цією процедурою Голова Верховного Суду України листами від 25 березня та 30 червня 2015 року, адресованими Голові Верховної Ради України, підтримав подання щодо надання згоди на затримання та обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою стосовно суддів та вніс їх до Верховної Ради України.

Відповідно до частини третьої статті 126 Конституції України в редакції Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» без згоди Вищої ради правосуддя суддю не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку судом, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину. Згідно з пунктом 5 частини першої статті 131 Конституції України в цій самій редакції Вища рада правосуддя надає згоду на затримання судді чи утримання його під вартою.

Отже, вказаним Законом, який набрав чинності 30 вересня 2016 року, конституційні повноваження щодо надання згоди на затримання судді чи утримання його під вартою були передані від Верховної Ради України до Вищої ради правосуддя.

Процедуру надання такої згоди врегульовано Законом України «Про Вищу раду правосуддя». Згідно із частиною другою статті 58 цього Закону подання про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом вноситься на розгляд Вищої ради правосуддя Генеральним прокурором або його заступником. Подання про надання згоди на затримання, утримання під вартою чи арешт судді повинне відповідати вимогам, встановленим КПК України, при цьому щодо кожного виду запобіжного заходу подається окреме подання.

Отже, чинний Закон України «Про Вищу раду правосуддя» не надає Вищій раді правосуддя повноважень щодо розгляду подань про надання згоди на затримання чи арешт судді суду загальної юрисдикції, внесених Головою Верховного Суду України, так само як і Голова Верховного Суду України не наділений повноваженнями щодо підтримання подань Генерального прокурора України або виконувача обов'язків Генерального прокурора України та внесення цих подання до Вищої ради правосуддя.

Норми прикінцевих та перехідних положень законів України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 року № 1402-VIII, «Про Вищу раду правосуддя» не містять положень щодо наступництва Вищої ради правосуддя стосовно процедур розгляду подань про надання згоди на затримання чи арешт судді, які не розглянуті до дня набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)».

Таким чином, розгляд вказаних подань, які підтримані листами Голови Верховного Суду України та внесені до Верховної Ради України, не належить до компетенції Вищої ради правосуддя. Тому вказані подання залишені без розгляду (рішення Вищої ради правосуддя від 14 лютого 2017 року № 265/0/15-17, № 266/0/15-17).

Три подання рішеннями Вищої ради правосуддя були повернені без розгляду у зв'язку з тим, що особи, стосовно яких вони подані, не мають статусу судді, оскільки були звільнені із займаних посад на підставі пункту 3 частини шостої статті 126 Конституції України (за вчинення істотного дисциплінарного проступку), а також у зв'язку з порушенням вимог щодо несумісності (рішення Вищої ради правосуддя від 21 квітня 2017 року № 890/0/15-17, від 22 вересня 2017 року № 2925/0/15-17, від 16 грудня 2017 року № 4124/0/15-17).

Два подання повернені без розгляду у зв'язку з тим, що не містили належного обґрунтування необхідності утримання судді під вартою, конкретних доказів, що підтверджують вчинення суддею суспільно небезпечного діяння, визначеного КК України (рішення Вищої ради правосуддя від 22 серпня 2019 року № 2241/0/15-19; від 24 лютого 2020 року № 585/0/15-20).

Щодо ухвалених рішень про відмову у задоволенні подань

У першому випадку у задоволенні подання Генерального прокурора про надання згоди на утримання судді під вартою було відмовлено, оскільки під час розгляду подання за результатами дослідження доданих до подання доказів не було доведено обґрунтованості подання та не встановлено фактів, які б свідчили про необхідність утримання судді під вартою (рішення Вищої ради правосуддя від 18 серпня 2017 року № 2470/0/15-17).

Крім того, під час розгляду вказаного подання Вищою радою правосуддя було встановлено, що згідно з поданням суддя був затриманий 16 серпня 2017 року безпосередньо під час вчинення тяжкого злочину, передбаченого частиною третьою статті 368 КК України.

Відповідно до матеріалів подання було встановлено, що інкримінований судді злочин вчинено 16 березня 2017 року у період із 09:33 до 10:45 та 15 серпня 2017 року у період із 09:40 до 10:00. При цьому згідно із протоколом затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, суддя був затриманий 16 серпня 2017 року о 20:20, тобто не під час та не відразу після вчинення інкримінованого йому злочину.

Таким чином, було встановлено, що таке затримання судді не відповідає вимогам статті 126 Конституції України та частини першої статті 49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів».

Оскільки під час розгляду подання було встановлено порушення гарантій незалежності, недоторканності та імунітету судді, Вища рада правосуддя визнала необхідним вжити відповідних заходів реагування, ухваливши рішення від 18 серпня 2017 року № 2471/0/15-17 про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя.

На виконання вказаного вище рішення 23 серпня 2017 року за вихідним № 15235/0/9-17 Вища рада правосуддя внесла до Генеральної прокуратури України подання про виявлення та притягнення до встановленої законом відповідальності осіб, якими вчинено дії, що порушують гарантії незалежності суддів.

За інформацією Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБУ) (вхідний № 741/0/8-18 від 29 січня 2018 року), начальником другого відділу управління процесуального керівництва, підтримання державного обвинувачення та представництва в суді Спеціалізованої антикорупційної прокуратури Генеральної прокуратури України Кравченком М.М. 8 вересня 2017 року на підставі подання Вищої ради правосуддя було розпочато досудове розслідування у кримінальному провадженні, внесеному до Єдиного реєстру досудових розслідувань за № 4201700000002871 за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 376 КК України. Проведення досудового розслідування було доручено Управлінню внутрішнього контролю НАБУ.

23 січня 2018 року старшим детективом відділу внутрішніх розслідувань Управління внутрішнього контролю НАБУ винесено постанову про закриття кримінального провадження у зв'язку із встановленням відсутності в діях працівників НАБУ (двох детективів) складу кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 365 КК України.

У другому випадку рішенням Вищої ради правосуддя від 9 листопада 2021 року № 2173/0/15-21 відмовлено у задоволенні подання Генерального прокурора про надання згоди на утримання судді під вартою за таких обставин.

Вищою радою правосуддя встановлено, що подання Генерального прокурора про надання згоди на утримання судді під вартою відповідає вимогам статті 184 КПК України.

Водночас, вирішуючи питання про надання згоди на утримання судді під вартою, Вища рада правосуддя враховувала не тільки положення, передбачені КПК України, а й вимоги Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практику Європейського суду з прав людини, згідно з якими обмеження права особи на свободу і особисту недоторканність можливо лише в передбачених законом випадках за встановленою законом процедурою. При цьому ризик переховування підозрюваного від правосуддя не може оцінюватись виключно на підставі суворості можливого судового рішення.

Вища рада правосуддя зауважила, що наведені Генеральним прокурором у поданні ризики дійсно існують, однак Генеральним прокурором не доведено, що ступінь вірогідності їх настання є настільки високим, що переважає право особи на повагу до її свободи та особистої недоторканності.

У рішенні також зазначено, що внесення суддею 4 листопада 2021 року на рахунок Вищого антикорупційного суду застави в розмірі 200 000,00 грн є частковим виконанням ухвали слідчого судді Вищого антикорупційного суду від 23 вересня 2021 року про застосування до судді запобіжного заходу у вигляді застави та, як наслідок, не свідчить про безумовне невиконання підозрюваним обов'язків, покладених на нього ухвалою слідчого судді.

Крім того, зазначено, що посилення в поданні на те, що суддя спілкувався зі свідками, не може свідчити про порушення ним обов'язку, визначеного ухвалою слідчого судді, оскільки із протоколів допиту зазначених свідків не вбачається, що під час їх спілкування йшлося саме про події, які стосуються цього кримінального провадження.

Також Генеральним прокурором у поданні не доведено, що з урахуванням обставин, викладених у статті 178 КПК України, зокрема віку (56 років) та стану здоров'я підозрюваного, міцності соціальних зв'язків підозрюваного в місці його постійного проживання, наявності на утриманні в нього двох дітей (2011 та 2018 років народження), до судді з метою запобігання ризикам, передбаченим статтею 177 КПК України, неможливо застосувати більш м'який запобіжний захід, ніж тримання під вартою.

Аналізуючи рішення, прийняті Вищою радою правосуддя за результатами розгляду подань про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом, враховуючи, що Вища рада правосуддя має розглядати такі подання не пізніше п'яти днів з дня отримання, слід зазначити, що практика розгляду вказаних питань загалом свідчить про дотримання Вищою радою правосуддя встановлених законом строків для їх розгляду, за винятком подань, внесених на розгляд у 2016 році.

Також необхідно зазначити, що найбільше таких подань надійшло до Вищої ради правосуддя у 2017 році (14 подань), а найменше – у 2019 році (1 подання).

Загальний огляд рішень, прийнятих за результатами розгляду вказаних питань, також свідчить про послідовність практики Вищої ради правосуддя щодо розгляду подань про надання згоди на затримання, утримання під вартою чи арештом суддів.

IV. Огляд рішень, прийнятих судами за результатами розгляду клопотань про обрання запобіжних заходів стосовно суддів

У 2016 році до Вищої ради правосуддя надійшло чотири подання, які одночасно містили дві вимоги: про надання згоди на затримання суддів та утримання їх під вартою. Рішеннями Вищої ради правосуддя всі 4 подання були задоволені. В Єдиному державному реєстрі судових рішень відсутня інформація про розгляд судами питання щодо обрання запобіжних заходів стосовно цих суддів. Водночас слід зазначити, що чотири судді в статусі обвинувачених у кримінальних провадженнях оголошені у розшук рішеннями судів.

У 2017 році до Вищої ради правосуддя надійшло 14 подань про надання згоди на утримання суддів під вартою, 2 з яких одночасно містили вимоги про надання згоди на затримання суддів. За результатами розгляду вісім із вказаних подань задоволено та надано дозвіл на утримання суддів під вартою.

Аналізуючи судові рішення, прийняті слідчими суддями за результатами розгляду відповідних клопотань про застосування до суддів запобіжних заходів у вигляді тримання під вартою з відповідною згодою Вищої ради правосуддя, встановлено:

у чотирьох випадках клопотання задовольнялись частково або було відмовлено у задоволенні клопотання, до суддів застосовано запобіжний захід у вигляді домашнього арешту (із заборобою залишати житло цілодобово або у певний період доби) із покладенням обов'язків, передбачених частиною п'ятою статті 194 КПК України (*ухвала Шевченківського районного суду міста Києва від 17 березня 2017 року у справі № 761/8484/17; ухвала Солом'янського районного суду міста Києва від 21 квітня 2017 року у справі № 760/6879/17; ухвала Солом'янського районного суду міста Києва від 3 липня 2017 року у справі № 760/11164/17-к; ухвала Солом'янського районного суду міста Києва від 29 вересня 2017 року у справі № 760/20090/17*);

в одному випадку клопотання задоволено частково, до судді застосовано запобіжний захід у вигляді застави із покладенням обов'язків, передбачених частиною п'ятою статті 194 КПК України (*ухвала Солом'янського районного суду міста Києва від 8 листопада 2017 року з урахуванням ухвали про виправлення описки від 15 листопада 2017 року у справі № 760/24097/17*);

у двох випадках клопотання задоволені в повному обсязі та частково, до суддів застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою з можливістю внесення застави (*ухвала Печерського районного суду міста Києва від 23 вересня 2017 року у справі № 757/55786/17-к; ухвала Солом'янського районного суду міста Києва від 16 грудня 2017 року у справі № 760/28136/17*);

в одному випадку клопотання задоволено, до судді застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою без визначення розміру застави (*ухвала Шевченківського районного суду міста Києва від 2 листопада 2017 року у справі № 761/39228/17*).

У 2018 році до Вищої ради правосуддя надійшло три подання, з них два – про надання згоди на утримання суддів під вартою та одне – про надання згоди на утримання судді під арештом. Вказані подання задоволені відповідними рішеннями Вищої ради правосуддя.

За результатами розгляду відповідних клопотань про застосування до суддів запобіжних заходів у вигляді домашнього арешту та тримання під вартою слідчими суддями постановлено такі ухвали:

в одному випадку клопотання задоволено, застосовано до судді запобіжний захід у вигляді цілодобового домашнього арешту із покладенням обов'язків, передбачених частиною п'ятою статті 194 КПК України (*ухвала Солом'янського районного суду міста Києва від 11 червня 2018 року у справі № 760/15013/18*);

в одному випадку клопотання задоволено частково, застосовано до судді запобіжний захід у вигляді тримання під вартою з можливістю внесення застави (*ухвала Солом'янського районного суду міста Києва від 25 квітня 2018 року у справі № 760/10935/18*);

в одному випадку клопотання про застосування до судді запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою залишено без задоволення (*ухвала Солом'янського районного суду міста Києва від 10 серпня 2018 року у справі № 760/20735/18*).

У 2019 році до Вищої ради правосуддя надійшло одне подання про надання згоди на утримання судді під вартою, яке було повернено у зв'язку з його невідповідністю вимогам Закону України «Про Вищу раду правосуддя» та КПК України.

У 2020 році до Вищої ради правосуддя надійшло два подання про надання згоди на утримання суддів під арештом та одне подання про надання згоди на утримання судді під вартою.

Клопотання про надання згоди на утримання суддів під арештом задоволені, клопотання про надання згоди на утримання судді під вартою повернено у зв'язку з його невідповідністю вимогам Закону України «Про Вищу раду правосуддя» та КПК України.

За результатами розгляду відповідних клопотань про застосування запобіжних заходів до суддів зі згодою Вищої ради правосуддя встановлено, що слідчими суддями постановлено ухвали про задоволення клопотань у повному обсязі та частково і застосовано до суддів запобіжні заходи у вигляді цілодобового домашнього арешту із покладенням обов'язків, передбачених частиною п'ятою статті 194 КПК України (*ухвала Вищого антикорупційного суду від 6 березня 2020 року у справі № 991/1969/20*; *ухвала Вищого антикорупційного суду від 6 травня 2020 року у справі № 991/3125/20*).

У 2021 році до Вищої ради правосуддя надійшло два подання про надання згоди про утримання суддів під арештом та два подання про надання згоди на утримання суддів під вартою.

Вища рада правосуддя задовольнила два подання про надання згоди на утримання суддів під арештом та одне подання про надання згоди про утримання судді під вартою, в задоволенні одного подання про надання згоди на утримання судді під вартою відмовлено.

Між тим, за результатами аналізу судових рішень, прийнятих слідчими суддями за результатами розгляду відповідних клопотань про застосування запобіжних заходів до суддів, стосовно яких Вищою радою правосуддя було задоволено подання, встановлено, що у першому випадку клопотання про застосування запобіжного заходу у вигляді цілодобового домашнього арешту задоволено частково, до судді застосовано запобіжний захід у вигляді домашнього арешту із заборonoю залишати місце проживання у певний період доби із покладенням обов'язків, передбачених частиною п'ятою статті 194 КПК України (*ухвала Печерського районного суду міста Києва від 11 серпня 2021 року у справі № 757/42388/21-к*).

У другому випадку клопотання слідчого про застосування запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту залишено без задоволення, застосовано до судді запобіжний захід у вигляді особистого зобов'язання із покладенням обов'язків, передбачених частиною п'ятою статті 194 КПК України (*ухвала Краматорського міського суду Донецької області від 14 червня 2021 року у справі № 234/6337/21*).

У третьому випадку клопотання детектива НАБУ про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою зі згодою Вищої ради правосуддя задоволено частково, застосовано до судді запобіжний захід у вигляді застави із покладенням обов'язків, передбачених частиною п'ятою статті 194 КПК України (*ухвала Вищого антикорупційного суду від 15 листопада 2021 року у справі № 991/7647/21*).

За результатами апеляційного розгляду ухвала слідчого судді Вищого антикорупційного суду від 15 листопада 2021 року у справі № 991/7647/21 була скасована, застосовано до судді запобіжний захід у вигляді тримання під вартою терміном на 60 днів із можливістю внесення застави, та у разі внесення застави покладенням обов'язків, передбачених частиною п'ятою статті 194 КПК України (*ухвала колегії суддів Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 6 грудня 2021 року у справі № 991/7647/21*).

Підсумовуючи викладене вище, необхідно зазначити, що за період, який охоплюється цим узагальненням (2016–2021 роки), у більшості випадків до суддів застосовувались запобіжні заходи, не пов'язані із позбавленням волі на час досудового слідства, а саме домашній арешт (із заборonoю залишати житло цілодобово або у певний період доби), застава чи особисте зобов'язання.

За вказаний період слідчими суддями у першій інстанції лише у чотирьох випадках до суддів застосовано винятковий запобіжний захід у вигляді тримання під вартою:

у трьох випадках – з можливістю внесення застави (ухвала Печерського районного суду міста Києва від 23 вересня 2017 року у справі № 757/55786/17-к; ухвала Солом'янського районного суду міста Києва від 16 грудня 2017 року у справі № 760/28136/17; ухвала Солом'янського районного суду міста Києва від 25 квітня 2018 року у справі № 760/10935/18);

в одному випадку – без можливості внесення застави (ухвала Шевченківського районного суду міста Києва від 2 листопада 2017 року у справі № 761/39228/17).

В одному випадку слідчим суддею прийнято ухвалу про залишення без задоволення клопотання про застосування до судді запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою (ухвала Солом'янського районного суду міста Києва від 10 серпня 2018 року у справі № 760/20735/18).

Слідчий суддя виходив із того, що клопотання не відповідає вимогам статті 183 КПК України. Слідчому судді не надано належних і допустимих доказів того, що органом досудового розслідування вживались належні заходи для з'ясування наявності обставин, які обумовлюють необхідність особливого порядку кримінального провадження. Також зазначено, що саме на сторону обвинувачення покладається відповідальність за неналежну організацію та неповноту з'ясування обставин кримінального провадження на цій стадії досудового розслідування. Крім того, на момент розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу судді не повідомлено про підозру у встановленому законом порядку, що свідчить про відсутність обґрунтованої підозри, внаслідок чого слідчий суддя дійшов висновку про відмову в застосуванні запобіжного заходу. Слідчий суддя також зазначив, що за таких обставин у наданні оцінки інших доводів клопотання про застосування запобіжного заходу немає потреби, оскільки такі обставини, з точки зору їх значимості для результатів розгляду клопотання, не мають правового значення.

V. Аналіз судової практики за результатами оскарження рішень Вищої ради правосуддя щодо розгляду подань про надання згоди на затримання суддів, утримання під вартою чи арештом

За приписами статті 61 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» рішення Вищої ради правосуддя про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом може бути оскаржене в порядку, визначеному кримінальним процесуальним законодавством, як складова частина скарги на відповідну ухвалу слідчого судді про затримання судді, утримання його під вартою чи арештом.

Як зазначалось вище, до Вищої ради правосуддя протягом 2016–2021 років надійшло 29 подань про надання згоди на затримання суддів, утримання їх під вартою чи арештом, 20 з яких задоволено. У 16 випадках слідчими суддями розглядались подання про застосування до суддів запобіжних заходів у вигляді тримання під вартою чи арештом, які відповідними ухвалами задоволені повністю, частково або залишені без задоволення.

13 ухвал слідчих суддів були оскаржені в апеляційному порядку як стороною обвинувачення, так і стороною захисту. У більшості випадків ухвали слідчих суддів судів першої інстанції залишались без змін, а апеляційні скарги – без задоволення (сім випадків); у чотирьох випадках ухвали слідчих суддів скасовані; у двох випадках апеляційне провадження закрито у зв'язку з відмовою від апеляційної скарги.

Зі змісту ухвал судів апеляційної інстанції, прийнятих за результатами перегляду ухвал слідчих суддів судів першої інстанції про обрання запобіжних заходів щодо суддів, вбачається, що рішення Вищої ради правосуддя про надання згоди на утримання судді під арештом оскаржувалось в порядку, визначеному кримінальним процесуальним законодавством, як складова частина скарги на відповідну ухвалу слідчого судді лише в одному випадку.

Так, *ухвалою слідчого судді Вищого антикорупційного суду від 6 травня 2020 року у справі № 991/3125/20* клопотання детектива НАБУ Догойди Р.П. про застосування запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту задоволено частково. Застосовано до підозрюваного запобіжний захід у виді цілодобового домашнього арешту. Заборонено підозрюваному залишати місце проживання, за виключенням випадків отримання медичної допомоги. Покладено обов'язки, передбачені статтею 194 КПК України.

При цьому, як вбачається зі змісту вказаної ухвали, підозрюваний просив відмовити у задоволенні клопотання. Зазначив, що при наданні згоди на тримання його під арештом Вища рада правосуддя вийшла за межі подання прокурора, досліджувала факти, які не були визначені в ньому, а отже, сама підстава звернення із клопотанням є неналежною. Зазначив про відсутність обґрунтованої підозри.

Слідчий суддя відхилив доводи підозрюваного щодо його незгоди з рішенням Вищої ради правосуддя від 9 квітня 2020 року № 911/0/15-20, яким

надана згода на його арешт, оскільки до повноважень слідчого судді не належить оцінка рішень Вищої ради правосуддя, а обставини, на які посилається підозрюваний, зводяться до його незгоди з обґрунтованістю підозри.

Ухвалою Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 1 червня 2020 року ухвалу слідчого судді Вищого антикорупційного суду від 6 травня 2020 року залишено без змін, а апеляційну скаргу підозрюваного – без задоволення.

Як зазначено в ухвалі Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 1 червня 2020 року, апеляційна скарга обґрунтована тим, що ухвала слідчого судді є необґрунтованою та невмотивованою, серед іншого, з таких підстав, а саме: при наданні згоди на тримання підозрюваного під арештом Вища рада правосуддя вийшла за межі подання прокурора та пред'явленої підозри і надала самостійну оцінку обставинам, які не узгоджуються у змісті підозри.

Суд відхилив доводи підозрюваного, що при наданні згоди на тримання його під арештом Вища рада правосуддя вийшла за межі подання прокурора та пред'явленої підозри і надала самостійну оцінку обставинам, які не узгоджуються у змісті підозри. Адже ця обставина не має відношення до цього судового провадження та не оскаржується скаргником.

З огляду на наведене рішення Вищої ради правосуддя з питань надання згоди на утримання суддів під вартою чи арештом майже не оскаржувалися під час апеляційного розгляду як складова частина скарги на відповідну ухвалу слідчого судді.

Також необхідно зауважити, що предметом оскарження було рішення Вищої ради правосуддя від 16 грудня 2017 року № 4124/0/15-17 «Про повернення без розгляду подання заступника Генерального прокурора Стрижевської А.А. про надання згоди на утримання під вартою колишнього судді Вищого господарського суду України Татькова В.І.».

Під час розгляду вказаного клопотання Вища рада правосуддя встановила, що Постановою Верховної Ради України від 29 вересня 2016 року № 1631-VIII Татькова В.І. звільнено з посади судді Вищого господарського суду України у зв'язку з порушенням вимог щодо несумісності.

Таким чином, Татьков В.І. не має статусу судді або судді у відставці.

Частиною п'ятою статті 116 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» встановлено, що звання судді та гарантії недоторканності зберігаються за суддею, звільненим за його заявою про відставку. Норми законодавства, що регулюють питання звільнення судді з інших підстав, такого положення не містять.

З огляду на те, що Татьков В.І. не має статусу судді, подання про утримання його під вартою не відповідає вимогам Закону України «Про Вищу раду правосуддя» та КПК України.

Вважаючи таке рішення Вищої ради правосуддя протиправним, Татьков В.І. через свого представника – адвоката Попкова П.О. відповідно до

частини першої статті 35 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» звернувся до Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду з позовом до Вищої ради правосуддя про визнання цього рішення протиправним та його скасування.

Рішенням Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 1 березня 2018 року відмовлено в задоволенні адміністративного позову Татькова В.І. до Вищої ради правосуддя про визнання протиправним та скасування рішення Вищої ради правосуддя від 16 грудня 2017 року № 4124/0/15-17.

Верховний Суд погодився з висновками Вищої ради правосуддя та зазначив, що з огляду на те, що Татьков В.І. не має статусу судді, судді у відставці, подання про його утримання під вартою не відповідає вимогам Закону України «Про Вищу раду правосуддя» та КПК України. Тому подання заступника Генерального прокурора Стрижєвської А.А. про надання згоди на утримання під вартою колишнього судді Вищого господарського суду України Татькова В.І. від 14 грудня 2017 року Вища рада правосуддя правомірно повернула без розгляду.

Постановою Великої Палати Верховного Суду від 7 червня 2018 року апеляційну скаргу Татькова В.І. залишено без задоволення, а рішення Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 1 березня 2018 року – без змін.

У постанові Великої Палати Верховного Суду зазначено, що, як вбачається з матеріалів справи, Верховна Рада України Постановою від 29 вересня 2016 року № 1631-VIII звільнила Татькова В.І. з посади судді Вищого господарського суду України у зв'язку з порушенням ним вимог щодо несумісності. Звільнення судді за цією підставою зумовлює для нього негативні наслідки: він не може продовжувати здійснювати свої повноваження і втрачає передбачені законом гарантії незалежності і недоторканності судді, право на грошове та інше забезпечення. Тобто на момент звернення заступника Генерального прокурора України Стрижєвської А.А. до Вищої ради правосуддя з поданням про надання згоди на утримання під вартою Татьков В.І. не мав статусу судді або судді у відставці.

Таким чином, Вища рада правосуддя правомірно повернула без розгляду подання заступника Генерального прокурора України Стрижєвської А.А. про надання згоди на утримання під вартою колишнього судді Вищого господарського суду України Татькова В.І., а доводи скаргника про забезпечення правових гарантій щодо недоторканності і незалежності судді для цілей кримінального переслідування за діяння, вчинені за наявності статусу судді, є необґрунтованими та не можуть бути підставою для скасування рішення відповідача.

З огляду на наведене Верховний Суд підтримав позицію, викладену в рішенні Вищої ради правосуддя від 16 грудня 2017 року № 4124/0/15-17 «Про повернення без розгляду подання заступника Генерального прокурора

Стрижевської А.А. про надання згоди на утримання під вартою колишнього судді Вищого господарського суду України Татькова В.І.».

Висновки

Метою проведеного узагальнення стало висвітлення діяльності Вищої ради правосуддя під час реалізації її повноважень щодо надання згоди на затримання, утримання під вартою чи арештом суддів. В узагальненні розкрито правові засади розгляду Вищою радою правосуддя подань про надання згоди на затримання суддів, утримання під вартою чи арештом, здійснено загальний огляд практики розгляду Вищою радою правосуддя таких подань, проаналізовано прийняті рішення за результатами їх розгляду, виконано аналіз судової практики під час розгляду клопотань про обрання запобіжних заходів стосовно суддів з отриманою згодою Вищої ради правосуддя.

У період із 2016 по 2021 роки до Вищої ради правосуддя надійшло 29 подань стосовно суддів, а саме:

у 2016 році – 4 подання, що становить 0,08 % від загальної кількості матеріалів, що надійшли на розгляд Вищої ради правосуддя у цьому році ($4 \div 4559 \times 100 \approx 0,08$ %);

у 2017 році – 14 подань, що становить 0,08 % від загальної кількості матеріалів, що надійшли на розгляд Вищої ради правосуддя у цьому році ($14 \div 16826 \times 100 \approx 0,08$ %);

у 2018 році – 3 подання, що становить 0,01 % від загальної кількості матеріалів, що надійшли на розгляд Вищої ради правосуддя у цьому році ($3 \div 22524 \times 100 \approx 0,01$ %);

у 2019 році – 1 подання, що становить 0,008 % від загальної кількості матеріалів, що надійшли на розгляд Вищої ради правосуддя у цьому році ($1 \div 12059 \times 100 \approx 0,008$ %);

у 2020 році – 3 подання, що становить 0,02 % від загальної кількості матеріалів, що надійшли на розгляд Вищої ради правосуддя у цьому році ($3 \div 11564 \times 100 \approx 0,02$ %);

у 2021 році – 4 подання, що становить 0,03 % від загальної кількості матеріалів, що надійшли на розгляд Вищої ради правосуддя у цьому році ($4 \div 10993 \times 100 \approx 0,03$ %).

Подання, які надійшли на адресу Вищої ради правосуддя за вказаний період, стосувалися суддів: місцевих загальних судів, розташованих у східному (12 подань), південному (3 подання), північному (1 подання), західному (3 подання) та центральному (1 подання) регіонах країни; місцевих загальних судів, розташованих у місті Києві (2 подання); місцевих господарських судів, розташованих у місті Києві (1 подання), північному (1 подання), західному (1 подання) регіонах країни; місцевого адміністративного суду, розташованого у східному регіоні країни (1 подання); місцевого адміністративного суду, розташованого у північному регіоні (1 подання); касаційного господарського суду (2 подання).

У співвідношенні із загальною кількістю подань, які надійшли до Вищої ради правосуддя за вказаний період, більшість з них, майже 76 %, стосувалася суддів місцевих загальних судів.

Серед вказаних суддів є як чоловіки, так і жінки, проте переважна більшість подань стосувалась суддів – чоловіків. Усі подання стосувалися діянь, за які встановлена кримінальна відповідальність.

Викладене свідчить про невеликий відсоток, з-поміж тих матеріалів, що надійшли до Вищої ради правосуддя у 2016–2021 роках, подань про надання згоди на затримання суддів, утримання їх під вартою чи арештом. Здебільшого подання стосувались питання надання згоди на утримання суддів під вартою.

У більшості випадків суб'єктами внесення до Вищої ради правосуддя відповідних подань були особи, визначені статтею 58 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», і лише у двох випадках такі подання були направлені до Вищої ради правосуддя Верховною Радою України у лютому 2017 року.

Внесені на розгляд Вищої ради правосуддя подання стосувалися кримінальних правопорушень: проти власності; проти громадської безпеки; проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян; у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг; проти правосуддя.

Щодо тяжкості злочинів внесені подання стосувалися нетяжких, тяжких та особливо тяжких злочинів. У 20 випадках у поданнях йшлося про підозри суддям у вчиненні корупційних кримінальних правопорушень.

До 13 суддів було застосовано затримання в порядку статті 208 КПК України без згоди Вищої ради правосуддя (зокрема, з мотивів припинення злочину, попередження можливості сховатися від слідства й суду, забезпечення виконання вироку суду, постанови суду, ухвали слідчого судді, суду, про що складено протокол затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину).

Вищою радою правосуддя під час розгляду одного із вказаних подань було встановлено факт порушення гарантій незалежності судді та прийнято рішення про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя.

Розглядаючи подання про надання згоди на затримання суддів, утримання їх під вартою чи арештом, Вища рада правосуддя встановила, що у більшості випадків подання відповідають вимогам, встановленим КПК України, а наведені у них мотиви є обґрунтованими, підтверджуються наданими Вищій раді правосуддя матеріалами, які містять конкретні факти і докази, що можуть свідчити про вчинення суддями суспільно небезпечних діянь, визначених КК України, в обсязі, що є необхідним під час вирішення переданого на розгляд Вищої ради правосуддя питання, враховуючи стадію кримінального провадження. Подання містять обґрунтування необхідності такого затримання (утримання). Так, із 29 подань, які надійшли до Вищої ради правосуддя за 2016–2021 роки, за результатами розгляду 20 подань прийнято рішення про їх задоволення, у 2 випадках було відмовлено у їх задоволенні, 7 подань повернуто без розгляду.

Аналізуючи рішення, прийняті Вищою радою правосуддя за результатами розгляду подань про надання згоди на затримання судді, утримання його під вартою чи арештом, враховуючи, що Вища рада правосуддя має розглядати такі подання не пізніше п'яти днів з дня отримання, слід зазначити, що практика розгляду вказаних питань загалом свідчить про дотримання Вищою радою правосуддя встановлених законом строків для їх розгляду, за винятком подань, внесених на розгляд у 2016 році.

Також необхідно зазначити, що найбільше таких подань надійшло до Вищої ради правосуддя у 2017 році (14 подань), а найменше – у 2019 році (1 подання).

Загальний огляд рішень, прийнятих за результатами розгляду вказаних питань, також свідчить про послідовність практики Вищої ради правосуддя щодо розгляду подань про надання згоди на затримання, утримання під вартою чи арештом суддів.

За період, який охоплюється цим узагальненням (2016–2021 роки), у більшості випадків до суддів застосовувались запобіжні заходи, не пов'язані з позбавленням волі на час досудового слідства, а саме домашній арешт (із заборонаю залишати житло цілодобово або у певний період доби), застава чи особисте зобов'язання.

За вказаний період слідчими суддями у першій інстанції лише у чотирьох випадках до суддів застосовано винятковий запобіжний захід у вигляді тримання під вартою: у трьох випадках – з можливістю внесення застави, в одному випадку – без можливості внесення застави.

В одному випадку слідчим суддею прийнято ухвалу про залишення без задоволення клопотання про застосування до судді запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

До Вищої ради правосуддя протягом 2016–2021 років надійшло 29 подань про надання згоди на затримання суддів, утримання їх під вартою чи арештом, 20 з яких було задоволено. У 16 випадках слідчими суддями розглядались подання про застосування до суддів запобіжних заходів у вигляді тримання під вартою чи арештом, які відповідними ухвалами задоволено повністю, частково або залишено без задоволення.

Рішення Вищої ради правосуддя з питань надання згоди на утримання суддів під вартою чи арештом майже не оскаржувались під час апеляційного розгляду як складова частина скарги на відповідну ухвалу слідчого судді.

Предметом оскарження було рішення Вищої ради правосуддя від 16 грудня 2017 року № 4124/0/15-17 «Про повернення без розгляду подання заступника Генерального прокурора Стрижевської А.А. про надання згоди на утримання під вартою колишнього судді Вищого господарського суду України Татькова В.І.», яке за результатами судового оскарження у Верховному Суді залишено без змін.